

ВІТЧИЗНЯНІ ГЕНЕТИЧНІ РЕСУРСИ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА ПІВДНЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗМІНИ КЛІМАТУ

В. І. Вороненко, кандидат сільськогосподарських наук
ORCID ID: 0000-0002-9634-1920

Н. М. Фурса
ORCID Nataliya Fursa 0000-0002-4109-8556

Інститут тваринництва степових районів імені М. Ф. Іванова
«Асканія-Нова» - Національний науковий селекційно-генетичний
центр з вівчарства
вул. Соборна, 1 смт Асканія-Нова, Каховський р-н,
Херсонська обл., 75230, Україна
ascitsr.priemnaya@ukr.net

Сучасний розвиток біосфери характеризується глобальними змінами в кліматичному стані природи, що проявляється в стійкій тенденції підвищення середньорічної температури та екстремальності всіх погодних чинників.

В Україні зміна температурного режиму проходить більш прискореними темпами: за десять років, з 2011 по 2019 роки, середньорічна температура в Україні перевищила кліматичну норму на 1,8 градуси. За оцінками експертів ООН майже половина території України входить до зони посушливого клімату, а в південних її районах формується семіарідний, або напівпустельний клімат. Помірно континентальний клімат Південного Степу поступово набуває більш спекотного характеру, заміщується напівпустельним, місцеві умови будуть відповідати умовам помірно-жаркого підполюсу субтропічного поясу.

Це суттєво впливає на розвиток м'ясного скотарства, яке відрізняється найбільш тісною взаємодією з природним середовищем. Специфіка м'ясного скотарства полягає в тому, що породи м'ясної худоби тим ефективніші, чим більше вони адаптовані до розведення в певних еколого-кліматичних зонах і тому забезпечують найбільший господарський та економічний ефект внаслідок раціонального використання природних ресурсів регіону. В умовах глобального підвищення температури висока генетична теплостійкість і здатність адаптуватися до місцевих умов

стають пріоритетними селекційними ознаками сучасних порід у м'ясному скотарстві. Так, за даними ФАО у світі розводиться 356 порід худоби м'ясного напрямку продуктивності у 200 країнах. Найбільшими експортерами яловичини в світі є США, Австралія, Бразилія, Індія, в стадах яких поряд з імпортними породами частка поголів'я порід вітчизняної селекції становить до 30%. Вітчизняні породи виведені в місцевих еколого-виробничих умовах і відповідають регіональним особливостям розведення.

Вітчизняні українські генотипи, що розводяться в умовах довготривалої чистопородної селекції в екстремальному кліматі Півдня України набули значних адаптаційних якостей і витривалості в поєднанні з високими продуктивністю та плодючістю. Було досліджено сучасний стан та рівень основних селекційних показників вітчизняних м'ясних генетичних ресурсів південної м'ясної та сірої української порід великої рогатої худоби, які сформувалися під впливом зміни клімату Південного Степу України.

Об'єктом дослідження стали базове стадо таврійського типу південної м'ясної породи племзаводу ДП «ДГ «Асканійське» АДСДС ІЗЗ НААН та генофондове стадо асканійської популяції сірої української породи племрепродуктору ДП «ДГ «Асканія-Нова» Херсонської області. Дослідження проводилися за матеріалами первинного зоотехнічного та племінного обліку стад, бази даних лабораторії скотарства ІТСР «Асканія-Нова».

Для екстремального Півдня України створена з використанням генофонду *Bos taurus indicus* (зебу) високопродуктивна адаптивна гібридна зебувидна порода – південна м'ясна, яка розводиться на півдні вже 65 років і потенціально може стати основним виробничим базисом південного м'ясного скотарства. На Півдні України збережено цінний генофонд аборигенної старовинної культурної сірої української породи асканійської популяції, яка розводиться в Асканії-Нова понад 165 років та ідеально вписана в степове середовище.

На даний час південна м'ясна порода поширена у трьох областях України і становить 2946 голів племінної худоби, в т.ч. 1302 корови, сіра українська представлена двома генофондовим стадами в кількості 912 голів, в т.ч. 352 корови.

В базових господарствах цих порід ДП «ДГ «Асканійське» АДСДС ІЗЗ НААН та ДП «ДГ «Асканія-Нова» тварини показують стабільно високий рівень фенотипової реалізації генетичного потенціалу на рівні вищих бонітувальних класів еліта та еліта-рекорд. Так, сучасний рівень показників живої маси тварин таврійського типу південної м'ясної породи становить: бугаїв-плідників $890,75 \pm 19,6$ кг, $Cv=9,85\%$, lim 770-1100 кг; корів $582,0 \pm 5,2$

кг, $C_v=12,0\%$, $\text{lim } 420-800$ кг; бугайців в 210 днів і 12 міс. відповідно $224,6\pm 3,01$ кг, $C_v=12,01\%$, $\text{lim } 122-292$ кг та $341,0\pm 6,38$ кг, $C_v=11,98\%$, $\text{lim } 226-430$ кг при інтенсивності росту $925,0\pm 14,16$ г $C_v=13,69\%$, $\text{lim } 414-1225$ г та $847,9\pm 17,12$ г, $C_v=12,93\%$, $\text{lim } 522-1095$ г; телиць відповідно $206,9\pm 4,61$ кг, $C_v=16,68\%$, $\text{lim } 122-265$ та $306,2\pm 9,45$ кг, $C_v=16,32\%$, $\text{lim } 197-427$ при інтенсивності росту $845,9\pm 21,55$ г, $C_v=19,06\%$, $\text{lim } 484-1119$ г та $755,0\pm 25,38$ г, $C_v=17,78\%$, $\text{lim } 483-1084$ г. Вихід туші бугайців в 18 міс. становить $59,5\%$, забійний вихід – $60,9\%$.

Відтворювальні якості маток південної м'ясної породи за технологією турових весняно-осінніх отелень з природним контрольованим паруванням бугаями власної репродукції досягли рівня класу еліта. Так, вік I отелення телиць склав $30,8\pm 0,8$ міс., $C_v=13,2\%$, $\text{lim } 23-41$; тривалість міжотельного періоду – $405,29\pm 7,65$ днів, $C_v=22,3\%$, $\text{lim } 319-876$. Природна багатоплідність невисока і складає $1,43\%$ (одержано 2 двійні на 140 отелень). Основний показник ефективності будь-якої м'ясної породи худоби – це рівень плодючості. Вихід живих телят на 100 корів зберігається на високому рівні і досягає $88,1\%$, збереженість телят до 210-денного віку – $89,5\%$, вихід ділових телят в 210 днів на 100 корів, придатних для подальшого виробничого використання – $75,0\%$. За всіма контрольованими селекційними показниками виявлено перевищення рівня породного стандарту (I класу) на $0,5-26,4\%$.

Сучасний рівень показників живої маси тварин генофондової сірої української породи становить: бугаїв-плідників $801,67\pm 20,9$ кг, $C_v=6,39\%$, $\text{lim } 680-930$ кг; корів $579,5\pm 6,41$ кг, $C_v=12,01\%$, $\text{lim } 365-757$ кг; бугайців в 210 днів і 12 міс. відповідно $216,0\pm 4,39$ кг, $C_v=13,17\%$, $\text{lim } 157-268$ кг та $308,5\pm 10,77$ кг, $C_v=11,5\%$, $\text{lim } 249-385$ кг при високій інтенсивності росту $908,8\pm 20,79$ г, $C_v=14,83\%$, $\text{lim } 611-1149$ та $771,7\pm 29,73$ г, $C_v=13,35\%$, $\text{lim } 610-987$ г; телиць $189,4\pm 5,37$ кг, $C_v=16,05\%$, $\text{lim } 122-237$ кг та $278,9\pm 6,59$ кг, $C_v=7,47\%$, $\text{lim } 249-302$ кг при інтенсивності росту відповідно $775,9\pm 24,95$ г, $C_v=18,19\%$, $\text{lim } 470-1001$ г та $690,0\pm 17,94$ г, $C_v=8,22\%$, $\text{lim } 607-747$ г. Вихід туші бугайців у 18 міс. становив $58,4\%$, забійний вихід – $63,2\%$.

За відтворювальними якостями матки сірої української породи проявляють високий генетичний потенціал. Так, за технологією цілорічних отелень з використанням бугаїв власної селекції при контрольованому природному паруванні вік I отелення телиць становить $31,9\pm 1,4$ міс., $C_v=17,14\%$, $\text{lim } 20-42$, тривалість міжотельного періоду $377,0\pm 8,54$ днів, $C_v=21,26\%$, $\text{lim } 306-806$ днів. Виявлена надзвичайно висока природна багатоплідність, яка досягла в 2020 році $9,26\%$ (одержано 10 двієнь на 108 отелень).

Вихід живих телят на 100 корів становить 88,3%, збереженість телят до 210-денного віку - 91,7%, вихід ділових телят в 210 днів на 100 корів, придатних для подальшого виробничого використання – 80,8%. Високий генетичний потенціал плодючості та високої життєздатності молодняку - біологічний маркер генофонду сірої української породи. Перевищення основних селекційних показників продуктивності і відтворювання рівня породного стандарту (I класу) досягає 0,5 - 27,03%.

Таким чином, на Півдні України в умовах глобального підвищення середньорічної температури ефективному розведенню в нових кліматичних реаліях завдяки довготривалій чистопородній селекції відповідають сучасні вітчизняні генофонди м'ясних порід південної м'ясної та сірої української, які забезпечують гарантований рівень продуктивності та плодючості на рівні вищих бонітувальних класів еліта та еліта-рекорд. Досягнутий сучасний рівень основних селекційних показників представлених вітчизняних порід наближає їх до світових кращих спеціалізованих м'ясних порід (шароле, лімузин, маркіджан) і робить їх конкурентними в порівнянні з імпортними генофондами.